

AZ ERDŐTERVEZÉS FEJLESZTÉSI RENDSZERÉNEK GYAKORLATI TAPASZTALATAI

SZEGEDI PÁL

Az erdőállomány-gazdálkodási tervek (erdőtervek) készítését az erdőrendezés, a korszerű erdőgazdálkodás színvonalának megfelelően 1984. jan. 1.-én érvénybe lépett új Útmutató alapján végzi. Módomban állt a korszerűsített — sok új elemet tartalmazó — új Útmutató alapján végzett gyakorlati munkában résztvenni, tapasztalataimat röviden ismertetem.

Az erdőtervezés alapja nem változott. A cél most is a bővített újratermelés — a tartamos és egyenletesen növekvő fahasznalatok biztosítása, az erdő több célú hasznosítása —, de újszerű tartalommal bővült: az erdőtervezés és a népgazdasági tervezés közötti szinkron létrehozásával, szoros kapcsolódással az ötéves tervekhez, a közelítési-szállítási jellemzők meghatározásával, erdőkárok rögzítésével, termelési cél meghatározásával, az erdőterveknek területnagyságtól függő differenciálásával, a pontosság növelésével, információk bővítésével, az erdőterv átfutási idejének csökkentésével stb.-vel.

Az erdőtervezési új Útmutató alkalmazása a zalai erdőtervezési gyakorlatban bevált. A tervezési technológia módosult, az átállás természetszerűen nem volt zökkenőmentes. A számítógép-üzemünk is ebben az időben lett korszerűsítve. Úgy érzem, a legnagyobb problémát a tervezés és a számítástechnika közötti kérdések megoldása jelentette. Ezek a problémák már megszűntek, az átállás és a harmonikus együttműködés megoldódott.

A terepi felmérési módszerek fokozatosan korszerűsödnek, az erdőrészellettel kapcsolatos információk bővülnek. Az erdőtervezőkre háruló terepi tevékenység az útmutató alapján megnövekedett. A pontosságra való törekvés elengedhetetlen feltétel. A terepi felmérés — műszerezettség, számítástechnika terepi alkalmazása — úgy érzem a gyakorlatban még nem kielégítő. Átmeneti probléma, megoldása folyamatban van.

Az erdőterv akkor jó, ha közérthető, életszerű, az erdőfelügyelő és az erdőgazdálkodó szakmai egyetértését megnyeri. Az 1985. évben átadott erdőtervek a követelményeknek megfeleltek, mert az erdőgazdálkodó és az erdőfelügyelő a terveket konkrétan, jónak találta. A távlati tervezéssel kapcsolatos erdőkép regionális hozamszabályozási adathiányosságát nem kifogásolták, mert számukra a helyi és nem a regionális erdőterv a fontos, de egyetértettek azzal, hogy a hosszútávú tervezés elengedhetetlen feltétele.

A sürgősség újszerűen alkalmazott és értelmezett, az ötéves tervekhez kapcsolódik, vagyis abban az ötéves tervben kell, illetve ajánlatos, az előírást teljesíteni, amelybe az állományt tervezték. A tervezés ötéven belül nem me-rev, mert az erdőrészellet mintegy 30–40%-a mozgatható (az 1, 2 stb. indexel jelzettek), vagyis 1, esetleg 2 ötéves tervvel elérhető. Az index nélküli előírások teljesítése viszont kötelező. Az ötéves tervek kö-

zötti átcsoportosítási lehetőséggel az erdőgazdák általában egyetértettek. A mozgatható erdőrészek konkrét megjelölése előnyös (a lehetőség hamarabb tisztázható), a piaci ingadozások jórészt kiegyenlíthetők. Az ötéves tervek közötti fokozatosságot (növekvő, v. csökkenő tendencia) szükségszerűnek tartották.

Az erdőtervezésben a tervezés 12—16 évre módosult. Kezdetben zavart okozott. A tervezés kiterjedt az ún. 3. ötéves tervidőszakra, és az egyes ötéves terveken belüli szabályozásra. Felfogás itt nem volt egységes, de a probléma megoldódott. A tervszerűség — az ötéves tervek egyenletes (v. egyenletesen növekvő) arányos leterhelése — törvényszerűen megkövetelte az ötéven belüli szabályozást is. Ezek alapján az ötéves tervidőszakok tervelőírásait egyenletessé terveztük a fahasználatok összetételében — véghasználatok területi, fatömeg, fafaj arányában — minőségében és megközelítőleg értékében. A 10 év utáni tervidőszak tervezésében (tisztítás, gyérités, erdősités) a modelltablák nyújtottak kellő segítséget. Hozamszabályozási módszerek általában kiterjednek: területre, fatömegre (véghasználaton belül), fafajra, bizonyos mértékig a termőhely potenciális fatermőképességére, de közgazdasági alapokon nyugvó, közérthető, egyszerű erdőértékszámításra még nem. Az erdőfelügyelők, de az erdőgazda is szeretné, ha az ötéves tervidőszakok fahasználatai forintálisan, vagy konkrétan, mint jó, közepes, gyenge (pontrendszer), kiegyenlítették lennének.

Újszerű az erdőrészenkénti termelési cél, a minőségi, alternatív és mennyiségi fatermesztési cél meghatározása. Ezek a kategóriák már a tervelőírás súlyát, fontosságát, gazdaságosságát is meghatározzák. Az erdőtervezés ésszerűen alkalmazta és nagy segítséget nyújtott az előhasználatok fontossági és sürgősségi rendjének meghatározásában. A körlapmérés kiterjesztése jelentős mértékű, de a zalai gyakorlat (erdőfelügyelők) még fokozását kívánja. Célszerűnek látszik a gyéritendő erdőrészekben (valamennyiben) méréssel meghatározni a körlapot, mert a felügyelő legegyszerűbben a gyérités utáni optimális körlapot körlapméréssel (Anucsin-prizmával) tudja ellenőrizni. Az erdőgazdálkodók is fokozatosan áttérnek a körlapmérésre. Egyszerűbb és pontosabb mint a törzszám meghatározás. Természetesen a törzszámra is szükség van, de az a körlapból (átlagátmérő) nagy pontossággal számítható. Megfontolandó az előhasználatok jövőbeni körlapmérése, mert a szembecsléses-lambda-vel módosított záródásbecslés eredménye eltéréseket okozhat.

A törzs újszerű minősítése nem okozott különösebb gondot. Néhányan kifogásolták az ágtiszta törzsmagasság hiányát, ami nélkülözhető, mert a törzshányad indexe — a minőségi jellemzésnél — erre kielégítő pontossággal ugyanazt a fogalmat meghatározza. Az erdőértékszámításnál ezek az adatok döntő fontosságúak lesznek azonkívül, hogy méret- és választékcsoport meghatározására alkalmasak.

Rendkívül nagy jelentőségű az ún. fahasználati lista — és általában a listák bevezetése — az éves tervek elkészítését megkönnyítő lista, amelynek rendszere ötéves tervekre épül. Ezen belül a tisztítás, a törzskiválasztó gyérités, növedékfokozó gyérités, fafaj bontásban, a véghasználat fafaj és vastagsági csoportonként fatömeggel, erdőrészenként szerepel. Külön csoportosításban vannak azok az indexes erdőrészek, amelyek előrehozhatók, vagy elhagyhatók egy, vagy két ötéves tervvel. Az erdőterv gyakorlati ke-

zelését a listák nagyon megkönnyítik, mert könnyen áttekinthetők, egy oldalon több erdőrészlet szerepel. Általános vélemény (erdőfelügyelő, erdőgazda), hogy e nagyszerű táblázat akkor felelne meg, ha a jelenlegi teljes iv-nagyság felére lenne csökkentve, esetleg néhány információ kihagyása árán is. A lista ettől függetlenül nagyon jó. Úgy gondolom, a formai változás nem okoz gondot a rendezésnek.

Az erdőfelügyelők és az erdőgazdák észrevételei alapján a *korszerű fatermesztési modellek szerint minősített, jó, közepes, gyenge állományok arányai a megújított régi erdőtervi adatoktól jelentősen eltérnek*, holott az állományok nem változtak (az eltérésnek bonyolult pénzügyi kihatása is lehet). A jó állományok aránya jelentősen csökkent (20—60%) és eltolódott a közepes felé, ami nem igaz, mert az állományok állapota változatlan. Az eltérés oka — úgy gondolom — abban rejlik, hogy modellszerű gazdálkodás eddig nem volt, így az állományok sem képviselhetik a modell alapját. A fatermesztési modellek egyértelműen csak a fiatal állományokban alkalmazhatók, ahol a feltételek szerinti gazdálkodás kezdettől fogva biztosított volt.

Újszerű feladat az erdőrendezés történetében a faállományok *egészségi állapotának felmérése*, az erdőtervekben való rögzítése. Az erdőtervezés gyakorlatában a feladat megoldása zökkenőmentes volt. Célszerűnek látszik az erdőtervek tematikus térképrendszerét kiegészíteni, ún. *erdőkárok nyilván tartási térképével*, amelyen az alap felmérést az erdőtervező tünteti fel, folyamatos vezetését az erdőfelügyelő végezné.

Az erdőtervezés új irányelvei a feldolgozási munkák során a számítástechnika kibővítését irányozták elő. Az átállással jelentkező természetes nehézségen túl vagyunk. Számítástechnikát az irodánk már jelentős mértékben alkalmazza. A feldolgozási munka forradalmasodni fog. Az irodák a szolgálat által mágnesszalagra rögzített valamennyi erdőrészlet adatait megkapják. Az erdőtervező elvégzi a szükséges módosításokat és a javított, hibátlan mágnesszalagot további feldolgozásra visszaküldi. A feldolgozás új technológiája az átfutási időt jelentősen lerövidíti, így a korábbiaktól eltérően jóval hamarabb az illetékesekhez jut az erdőterv. Az új Útmutató előírásai ezt biztosítják, a többi szervezési kérdés.

Összegezve az elmondottakat, az új Útmutató az erdőállomány-gazdálkodási tervek készítéséhez gyakorlati alkalmazása a zalai erdőtervezésben sikeresnek mondható. Az újszerű dolgok, mint amilyen az, hogy az erdőterv érvényessége 12—16 év, a kapcsolódás az ötéves tervekhez, ökonómiai feltételekhez igazodóan az egyes ötéves tervek közötti átcsoportosítási lehetőség, állományszerkezeti, közelítési, szállítási információk bővítése, az erdőkárosítás felmérése, a fahasználati, erdősítési listák készítése, a termelési cél meghatározása, ötéves tervek közötti szabályozás, a fahasználatok (fatómeg, terület, fafaj) vonatkozásában az erdőterv minőségét, használhatóságát, információ gazdagságát jelentősen növelte. Mind az erdőgazda, mind az erdőfelügyelő az új Útmutató alapján készült erdőterveket jónak találja, de nem értenek egyet a minőségi kategóriák között jelentkező egyirányú eltolódással, az erdősítések során tervezhető két célállomány lehetőséggel (tisztazatlan a pénzügyi kihatás). A számítástechnikai feladatok részbeni lebontása a terepi és feldolgozási munka összefonódását jelenti, a feldolgozási idő rövidül, az erdőtervek 5—8 hónappal hamarabb az illetékesek rendelkezésére bocsáthatók. Az újszerű tartalom az erdőrendezés történetében ugrásszerű fejlődést jelent, a gyakorlat sikeresen alkalmazza.